

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (trzecia izba)

z dnia 22 października 2015 r. *

Odesłanie prejudycjalne — Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości — Współpraca sądowa w sprawach cywilnych — Rozporządzenie (WE) nr 44/2001 — Artykuł 1 — Zakres stosowania — Zawiadomienie o przestępstwie połączone z powództwem adhezyjnym — Artykuł 27 — Zawisłość sporu — Sprawa zawisła przed sądem innego państwa członkowskiego — Sądowe postępowanie przygotowawcze w toku — Artykuł 30 — Moment, w którym postępowanie przed sądem uważa się za wszczęte

W sprawie C-523/14

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Rechtbank Gelderland postanowieniem z dnia 12 listopada 2014 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 20 listopada 2014 r., w postępowaniu:

Aannemingsbedrijf Aertssen NV,

Aertssen Terrassements SA

przeciwko

VSB Machineverhuur BV,

Van Sommeren Bestrating BV,

Josowi van Sommerenowi,

TRYBUNAŁ (trzecia izba),

w składzie: M. Ilešič, prezes drugiej izby, pełniący obowiązki prezesa trzeciej izby, C. Toader (sprawozdawca), J.-C. Bonichot, E. Jarašiūnas i C.G. Fernlund, sędziowie,

rzecznik generalny: Y. Bot,

sekretarz: A. Calot Escobar,

uwzględniając pisemny etap postępowania,

rozważywszy uwagi przedstawione:

— w imieniu VSB Machineverhuur BV, Van Sommeren Bestrating BV oraz M. van Sommerena przez R. van Seumerena, advocaat,

* Język postępowania: niderlandzki.

— w imieniu Komisji Europejskiej przez M. Wilderspina oraz G. Wilsa, działających w charakterze pełnomocników,

podjąwszy, po zapoznaniu się ze stanowiskiem rzecznika generalnego, decyzję o rozstrzygnięciu sprawy bez opinii,

wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 1, 27 i 30 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 2001, L 12, s. 1).
- 2 Wniosek ten został przedstawiony w ramach sporu pomiędzy Aannemingsbedrijf Aertssen NV i Aertssen Terrasements SA, spółkami prawa belgijskiego (zwanymi dalej wspólnie „spółkami Aertssen”) a VSB Machineverhuur BV i Van Sommeren Bestrating BV, spółkami prawa niderlandzkiego, oraz Jorem van Sommerenem (zwanymi dalej wspólnie „VSB i in.”), dotyczącego zarzucanego VSB i in. zachowania noszącego znamiona oszustwa.

Ramy prawne

Prawo Unii

- 3 Zgodnie z motywem 15 rozporządzenia nr 44/2001:
„W interesie zgodnego [sprawowania] wymiaru sprawiedliwości należy unikać tak dalece, jak jest tylko możliwe, równoległych postępowań, aby w dwóch państwach członkowskich nie zapadały niezgodne ze sobą orzeczenia. Należy przewidzieć jasną i skuteczną regulację w celu wyjaśnienia kwestii zawisłości sprawy i postępowań pozostających w związku, jak również w celu zapobiegania problemom wynikającym z różnego określenia w poszczególnych państwach momentu, od którego postępowanie uważa się za zawisłe. Dla celów niniejszego rozporządzenia moment ten powinien zostać określony autonomicznie”.
- 4 Rozdział 1 tego rozporządzenia, zatytułowany „Zakres” zawiera tylko jeden przepis – artykuł 1, którego ust. 1 stanowi:
„Niniejsze rozporządzenie ma zastosowanie w sprawach cywilnych i handlowych, niezależnie od rodzaju sądu. Nie obejmuje ono w szczególności spraw podatkowych, celnych i administracyjnych”.
- 5 Artykuł 5 wspomnianego rozporządzenia, który znajduje się w sekcji 2 rozdziału II, zatytułowanej „Jurysdykcja szczególna”, stanowi:
„Osoba, która ma miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego, może być pozwana w innym państwie członkowskim:
[...]
- 4) w sprawach [dotyczących] roszczeń o odszkodowanie lub przywrócenie stanu poprzedniego, które wynikają z czynu zagrożonego karą – przed sąd karny, do którego wniesiono akt oskarżenia, o ile sąd ten może według swojego prawa rozpoznawać roszczenia cywilnoprawne;

[...]”.

- 6 Rozporządzenie nr 44/2001 zawiera, w sekcji 9 rozdziału II, zatytułowanej „Zawisłość sprawy – sprawy wiążące się ze sobą” art. 27–30. Artykuł 27 tego rozporządzenia ma następujące brzmienie:

„1. Jeżeli przed sądami różnych państw członkowskich zawisły sprawy o to samo roszczenie [mające ten sam przedmiot i tę samą podstawę] między tymi samymi stronami, sąd, przed którym wytoczono powództwo później, z urzędu zawiesza postępowanie do czasu stwierdzenia jurysdykcji sądu, przed którym najpierw wytoczono powództwo.

2. Jeżeli stwierdzona zostanie jurysdykcja sądu, przed którym najpierw wytoczono powództwo, sąd, przed którym wytoczono powództwo później, stwierdza brak swojej jurysdykcji na rzecz tego sądu”.

- 7 Zgodnie z art. 28 wspomnianego rozporządzenia:

„1. Jeżeli przed sądami różnych państw członkowskich zawisłe są sprawy, które pozostają ze sobą w związku, każdy sąd, przed który wytoczono powództwo później, może zawiesić postępowanie.

2. Jeżeli sprawy takie są zawisłe w pierwszej instancji, każdy sąd, przed który wytoczono powództwo później, może na wniosek strony stwierdzić także brak swej jurysdykcji, jeżeli sąd, przed który najpierw wytoczono powództwo, ma jurysdykcję w tych sprawach, a połączenie spraw jest dopuszczalne zgodnie z jego prawem.

3. W rozumieniu niniejszego artykułu uważa się, że sprawy pozostają ze sobą w związku, jeżeli istnieje między nimi tak ścisła więź, że pożądane jest ich łączne rozpoznanie i rozstrzygnięcie w celu uniknięcia wydania w oddzielnych postępowaniach sprzecznych ze sobą orzeczeń”.

- 8 Artykuł 30 tego samego rozporządzenia przewiduje:

„Dla celów niniejszej sekcji przyjmuje się, że powództwo zostało wytoczone przed sąd:

- 1) w chwili, w której dokument wszczynający postępowanie albo dokument równorzędny został wniesiony do sądu, pod warunkiem że powód nie zaniechał następnie podjęcia czynności, do których podjęcia był obowiązany celem spowodowania doręczenia dokumentu pozwanemu; lub
- 2) jeżeli dokument powinien być doręczony przed złożeniem go w sądzie – w dniu, w którym organ odpowiedzialny za doręczenie otrzymał dokument, pod warunkiem że powód nie zaniechał podjęcia czynności, do których podjęcia był obowiązany celem wniesienia dokumentu do sądu”.

Prawo niderlandzkie

- 9 Artykuł 70 Wetboek van burgerlijke rechtsvordering (kodeksu postępowania cywilnego) stanowi:

„1. Do przeprowadzenia zajęcia zabezpieczającego wymagane jest upoważnienie wydane przez sędziego orzekającego w przedmiocie środków zabezpieczających sądu, na obszarze właściwości którego znajduje się dobro lub dobra podlegające zajęciu albo – w przypadku gdy zajęcie nie odnosi się do dóbr – ma miejsce zamieszkania lub siedzibę dłużnik lub każda inna osoba, której dotyczy zajęcie.

2. We wniosku o wydanie upoważnienia do zajęcia należy wskazać charakter zajęcia, jakie ma być dokonane, oraz roszczenie podnoszone przez skarżącego, a także – jeśli roszczenie to stanowi wierzytelność pieniężną – kwotę tej wierzytelności lub – jeśli kwota ta nie została jeszcze określona –

jej kwotę maksymalną, z zastrzeżeniem szczególnych wymogów ustawowych określonych dla danego rodzaju zajęcia. Sędzia orzekający w przedmiocie środków zabezpieczających rozstrzyga po przeprowadzeniu wstępnego badania. [...]

3. O ile na dzień wydania upoważnienia powództwo co do istoty nie zostało już wytoczone, upoważnienie to jest wydawane pod warunkiem, że powództwo to zostanie wytoczone w terminie określonym przez sędziego orzekającego w przedmiocie środków zabezpieczających, który wynosi co najmniej osiem dni od dokonania zajęcia. Sędzia orzekający w przedmiocie środków zabezpieczających może przedłużyć ten termin, jeśli podmiot dokonujący zajęcia złoży w tym celu wniosek przed upływem wspomnianego terminu. [...] Przekroczenie terminu przyznanego w celu wytoczenia powództwa co do istoty powoduje unieważnienie zajęcia.

[...]”.

Prawo belgijskie

- 10 Pierwsza księga code d’instruction criminelle (kodeksu postępowania karnego), zatytułowana „Policja kryminalna i funkcjonariusze policji wykonujący jej zadania”, zawiera rozdział VI, zatytułowany „Sędziowie śledczy”. W ramach tego rozdziału VI art. 63 tego kodeksu stanowi:

„Każdy, kto uważa, że został pokrzywdzony w wyniku przestępstwa lub wykroczenia może wnieść z tego tytułu skargę i wytoczyć powództwo cywilne przed właściwym sędzią śledczym.

Każdy poszkodowany, który wytoczył powództwo cywilne, może być wysłuchany na wniosek co najmniej jednokrotnie przez sędziego śledczego prowadzącego sprawę”.

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

- 11 W dniu 26 marca 2013 r. spółki Aertssen wniosły na mocy art. 63 code d’instruction criminelle do sędziego śledczego przy rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen (sądzie pierwszej instancji w Antwerpii, Belgia) zawiadomienie o przestępstwie połączone z powództwem adhezyjnym przeciwko Nicolaasowi Kraaijeveldowi, VSB Groep BV, spółce prawa niderlandzkiego, oraz jej spółkom zależnym Van Sommeren Bestrating B.V. i VSB Machineverhuur B.V., a także przeciwko Van Sommeren Bestrating B.V., Josowi van Sommerenowi i X, przy czym X oznacza wszystkie osoby, które w toku śledztwa zostaną uznane za uczestniczące w popełnieniu przestępstw, których dotyczy wniesione do sądu zawiadomienie o przestępstwie.
- 12 We wspomnianym zawiadomieniu o przestępstwie zostały podniesione zarzuty oszustwa. W zawiadomieniu tym spółki Aertssen wskazały, że oszacowały tymczasowo wysokość poniesionej przez nie szkody na ok. 200 000 EUR.
- 13 W dniu 26 kwietnia 2013 r. spółki Aertssen wniosły do voorzieningenrechter te Arnhem (sądu orzekającego w przedmiocie środków zabezpieczających w Arnhem, Niderlandy) na podstawie art. 700 Wetboek van burgerlijke rechtsvordering wniosek o wydanie upoważnienia do dokonania zajęcia zabezpieczającego względem VSB i in. Upoważnienie to zostało wydane tego samego dnia i spółki Aertssen dokonały zajęcia w dniu 1 maja 2013 r.
- 14 Na wniosek VSB postanowieniem z dnia 18 lipca 2013 r. voorzieningenrechter te Arnhem nakazał uchylenie dokonanego zajęcia. W postanowieniu tym stwierdzono, że zawiadomienie o przestępstwie połączone z powództwem adhezyjnym nie może zostać uznane za wniesienie powództwa co do istoty w rozumieniu art. 700 ust. 3 Wetboek van burgerlijke rechtsvordering.

- 15 W dniu 19 lipca 2013 r. spółki Aertssen ponownie wystąpiły do voorzieningenrechter te Arnhem z wnioskiem o upoważnienie do dokonania zajęcia zabezpieczającego względem VSB i in. W dniu 25 lipca 2013 r. wspomniany sąd uwzględnił ten wniosek i ustanowił przy tym warunek, iż powództwo co do istoty musi zostać wytoczone w ciągu 30 dni od momentu zajęcia.
- 16 W dniu 29 lipca 2013 r. spółki Aertssen dokonały ponownego zajęcia zabezpieczającego. W celu spełnienia warunku ustanowionego przez wspomniany sąd spółki Aertssen wniosły do Rechtbank Gelderland (sądu w Gueldre, Niderlandy) skargę co do istoty, w której zażądały uznania, że VSB i in. ponoszą odpowiedzialność za szkodę, którą spółki Aertssen twierdzą, iż poniosły w wyniku oszustwa, którego ich zdaniem VSB i in. dopuścili się oraz zasądzenia od VSB i in. zapłaty, tymczasowo, do czasu określenia ostatecznej wysokości tej szkody, kwoty 200 000 EUR.
- 17 Spółki Aertssen wnoszą jednakże do Rechtbank Gelderland, tytułem żądania głównego, o stwierdzenie braku jego jurysdykcji i orzeczenie, że złożone w Belgii zawiadomienie o przestępstwie połączone z powództwem adhezyjnym stanowi powództwo co do istoty w rozumieniu art. 700 ust. 3 Wetboek van burgerlijke rechtsvordering. W tym zakresie, powołując się na art. 27 ust. 2 rozporządzenia nr 44/2001, spółki Aertssen podnoszą, że sąd ten nie ma jurysdykcji, chyba że jurysdykcja sądu belgijskiego, do którego wniesiono zawiadomienie o przestępstwie połączone z powództwem adhezyjnym, zostanie podważona, w którym to przypadku sąd odsyłający musi z urzędu zawiesić postępowanie na podstawie art. 27 ust. 1 wspomnianego rozporządzenia.
- 18 Tytułem żądania ewentualnego spółki Aertssen wnoszą do Rechtbank Gelderland o zawieszenie postępowania na podstawie art. 28 tego rozporządzenia, z tego względu, że sprawa w postępowaniu w głównym pozostaje w związku ze sprawą zawisłą w Belgii w następstwie złożenia zawiadomienie o przestępstwie połączonego z powództwem adhezyjnym.
- 19 Tytułem dalszego żądania ewentualnego spółki Aertssen wnoszą do Rechtbank Gelderland o bezzwłoczne zawieszenie postępowania do czasu wydania przez sędziego śledczego przy rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen decyzji o przekazaniu sprawy do tribunal correctionnel (sądu karnego) lub umorzeniu postępowania.
- 20 VSB i in. podnoszą, że złożone przez spółki Aertssen zawiadomienie o przestępstwie połączone z powództwem adhezyjnym ma zasadniczo charakter karny. Z tego VSB i in. wywodzą, że sprawa w postępowaniu głównym nie jest objęta przedmiotowym zakresem stosowania rozporządzenia nr 44/2001. VSB i in. dodają, że zawiadomienie o przestępstwie połączone z powództwem adhezyjnym i powództwo wniesione do Rechtbank Gelderland nie mają ani tego samego przedmiotu ani tej samej podstawy.
- 21 Rechtbank Gelderland twierdzi, po pierwsze, że z utrwalonego orzecznictwa Trybunału wynika, iż zakres zastosowania wspomnianego rozporządzenia jest wyznaczony zasadniczo z uwagi na okoliczności charakteryzujące stosunki prawne istniejące między stronami sporu lub sam przedmiot tego sporu. Jako że spółki Aertssen dochodzą naprawienia szkody, którą twierdzą, iż poniosły w wyniku popełnienia czynów niedozwolonych, które przypisują VSB i in., spór ten musi być uznany za „sprawę cywilną lub handlową” w rozumieniu art. 1 tego rozporządzenia. Tak więc rozporządzenie nr 44/2001 ma zastosowanie do sprawy, takiej jaka zawisła przed sędzią śledczym przy rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen, nawet jeśli sprawa ta jest rozpatrywana w ramach postępowania, które głównie ma charakter karny.
- 22 Po drugie, złożenie zawiadomienia o przestępstwie połączonego z powództwem adhezyjnym nie ma wyłącznie na celu wszczęcia śledztwa, ale zmierza także, w ramach postępowania karnego, do przyznania skarżącemu odszkodowania. Przedmiot postępowań toczących się przed sędzią śledczym przy rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen i przed Rechtbank Gelderland jest podobny. W tym zakresie obydwa postępowania dotyczą, jeśli chodzi o rozpatrywane okoliczności faktyczne, czynów, które w przekonaniu Aertssen wypełniają znamiona oszustwa i czyny te zdaniem spółek Aertssen

stanowią na gruncie przepisów prawnych nie tylko przestępstwa, ale także czyny niedozwolone. Ponadto, zawiadomienie o przestępstwie złożone w Belgii jest skierowane przeciwko stronom pozwanym przed sąd odsyłający.

23 Należy w związku z tym ustalić, czy zawiadomienie o przestępstwie połączone z powództwem adhezyjnym, takie jak złożone do sędziego śledczego przy rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen, biorąc pod uwagę, że sądowe postępowanie przygotowawcze nie zostało jeszcze zakończone, należy uznać za sprawę zawisłą przed sądem w rozumieniu art. 27 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001, a ponadto – jeśli tak by było – w którym momencie zostało wytoczone powództwo przed ten sąd w rozumieniu art. 30 tego rozporządzenia.

24 W tych okolicznościach Rechtbank Gelderland postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy złożone przez spółki Aertssen zawiadomienie o przestępstwie połączone z powództwem adhezyjnym, przewidziany w art. 63 i nast. belgijskiego code d'instruction criminelle, mając na uwadze sposób jego złożenia i etap, na którym znajduje się postępowanie, jest objęte przedmiotowym zakresem stosowania rozporządzenia nr 44/2001?

W razie udzielenia na powyższe pytanie odpowiedzi twierdzącej:

2) Czy art. 27 ust. 1 tego rozporządzenia należy interpretować w ten sposób, że sprawa jest zawisła w rozumieniu tego przepisu przez zagranicznym sądem (w tym przypadku sądem belgijskim) również wtedy, gdy do belgijskiego sędziego śledczego złożono zawiadomienie o przestępstwie połączone z powództwem adhezyjnym, a sądowe postępowanie przygotowawcze nie zostało jeszcze zakończone?

3) W razie udzielenia na poprzednie pytanie odpowiedzi twierdzącej: od którego momentu uważa się, że sprawa wynikająca ze złożenia zawiadomienie o przestępstwie połączonego z powództwem adhezyjnym jest zawisła przed sądem lub że powództwo zostało przed ten sąd wytoczone do celów stosowania art. 27 ust. 1 i art. 30 wspomnianego rozporządzenia?

4) W razie udzielenia na nie odpowiedzi przeczącej: czy art. 27 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001 należy interpretować w ten sposób, że złożenie zawiadomienia o przestępstwie połączonego z powództwem adhezyjnym może prowadzić do tego, że sprawa zawiśnie przed sądem belgijskim później do celów stosowania tego przepisu?

5) W razie udzielenia na poprzednie pytanie odpowiedzi twierdzącej: od którego momentu uważa się, że sprawa zawisła lub powództwo zostało wytoczone przed sąd do celów stosowania art. 27 i art. 30 rozporządzenia nr 44/2001?

6) Zakładając, że złożono zawiadomienie o przestępstwie połączone z powództwem adhezyjnym, lecz w momencie jego złożenia sprawa taka jak ta, o których mowa w art. 27 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001, nie jest jeszcze zawisła, ale może stać się zawisła później, w toku rozpatrywania złożonego zawiadomienia, z mocą wsteczną od chwili jego złożenia, czy z art. 27 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001 wynika, że sędzia, przed którym zawisła sprawa po tym jak przed sądem belgijskim złożone zostało zawiadomienie o przestępstwie połączone z powództwem adhezyjnym, musi zawiesić postępowanie do czasu ustalenia, czy sprawa taka jak ta, o których mowa w 27 ust. 1 zawisła przed sądem belgijskim?”.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytania pierwszego

- 25 Poprzez swe pytanie pierwsze sąd odsyłający zmierza w istocie do ustalenia, czy art. 1 rozporządzenia nr 44/2001 należy interpretować w ten sposób, że złożone do sędziego śledczego zawiadomienie o przestępstwie połączone z powództwem adhezyjnym objęte jest zakresem stosowania tego rozporządzenia z tego względu, że jego przedmiotem jest odszkodowanie pieniężne za szkodę podnoszoną przez składającego zawiadomienie.
- 26 Na wstępie należy przypomnieć, że rozporządzenie nr 44/2001, zgodnie z jego art. 1 ust. 1, ma zastosowanie „w sprawach cywilnych i handlowych, niezależnie od rodzaju sądu”.
- 27 Tak więc, na mocy tego przepisu orzeczenia wydane w sprawach cywilnych przez sąd karny są objęte zakresem stosowania tego rozporządzenia (zob. podobnie wyrok Krombach, C-7/98, EU:C:2000:164, pkt 30 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 28 Ponadto, z art. 1 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001 wynika, że tylko pewne, wyraźnie wskazane w tym rozporządzeniu rodzaje spraw są wyłączone z zakresu pojęcia spraw cywilnych i handlowych (zob. podobnie wyrok Mahamdia, C-154/11, EU:C:2012:491, pkt 38).
- 29 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału w celu zapewnienia w najszerszym możliwym zakresie równości i jednolitości praw i obowiązków wynikających ze wspomnianego rozporządzenia dla państw członkowskich i zainteresowanych osób nie należy dokonywać wykładni pojęcia „spraw cywilnych i handlowych” poprzez proste odesłanie do prawa krajowego jednego z tych państw. Pojęcie to należy traktować jako pojęcie autonomiczne, którego wykładni trzeba dokonywać w oparciu z jednej strony o cele i systematykę rozporządzenia nr 44/2001, a z drugiej strony o zasady ogólne wynikające z całokształtu krajowych porządków prawnych (wyroki: Schneider, C-386/12, EU:C:2013:633, pkt 18 i przytoczone tam orzecznictwo; a także flyLAL-Lithuanian Airlines, C-302/13, EU:C:2014:2319, pkt 24 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 30 W celu ustalenia, czy dana sprawa wchodzi w zakres stosowania wspomnianego rozporządzenia, należy zbadać elementy, które charakteryzują stosunek prawny między stronami sporu lub przedmiot tego sporu (wyrok flyLAL-Lithuanian Airlines, C-302/13, EU:C:2014:2319, pkt 26 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 31 W tym zakresie w pkt 19 wyroku Sonntag (C-172/91, EU:C:1993:144) Trybunał orzekł, że nawet jeśli powództwo cywilne zostaje wytoczone w ramach postępowania karnego, to powództwo to, którego przedmiotem jest naprawienie szkody wyrządzonej jednostce w wyniku przestępstwa, zachowuje swój cywilny charakter. W systemach prawnych umawiających się państw prawo do uzyskania odszkodowania za szkodę poniesioną w związku z zachowaniem uznanym za naganne w świetle prawa karnego jest co do zasady traktowane jako prawo o charakterze cywilnym.
- 32 W niniejszym przypadku, o ile celem zawiadomienia o przestępstwie połączonego z powództwem adhezyjnym jest doprowadzenie do wszczęcia śledztwa i o ile śledztwo prowadzone przez sąd belgijski, do którego zostało złożone zawiadomienie o przestępstwie, ma charakter karny, o tyle celem tego zawiadomienia jest także rozstrzygnięcie sporu pomiędzy osobami prywatnymi, dotyczącego odszkodowania za szkodę, którą jedna z tych osób uważa, że poniosła w wyniku mających znamiona oszustwa czynów popełnionych przez pozostałe osoby. Tak więc stosunek prawny pomiędzy stronami w sprawie w postępowaniu głównym należy uznać za „stosunek prywatnoprawny”, a zatem objęty „pojęciem spraw cywilnych i handlowych” w rozumieniu rozporządzenia nr 44/2001 (zob. analogicznie wyrok Realchemie Nederland, C-406/09, EU:C:2011:668, pkt 41).

- 33 Ponadto, ogólna systematyka tego rozporządzenia nie wymaga, by rozstrzygnięcie żądania akcesoryjnego było koniecznie powiązane z rozstrzygnięciem żądania głównego (zob. analogicznie wyrok de Cavel, 120/79, EU:C:1980:70, pkt 7–9).
- 34 W szczególności art. 5 ust. 4 rozporządzenia nr 44/2001 przyznaje sądowi karnemu, którego orzeczenia są w sposób oczywisty wyłączone z zakresu stosowania tego rozporządzenia, jurysdykcję do rozpoznania powództwa cywilnego akcesoryjnego w stosunku do oskarżenia wniesionego przez oskarżyciela publicznego, a w konsekwencji rozstrzygnięcie dotyczące powództwa cywilnego jest objęte zakresem stosowania tego rozporządzenia. Z przepisu tego wynika zatem, że zakresem stosowania wspomnianego rozporządzenia objęte jest żądanie odszkodowawcze akcesoryjne w stosunku do oskarżenia wniesionego przez oskarżyciela publicznego, które – ze względu na jego charakter karny – jest z tego zakresu wyłączone.
- 35 A zatem, chociaż żądanie odszkodowawcze podniesione przed sądem karnym posiada charakter akcesoryjny w stosunku do oskarżenia wniesionego przez oskarżyciela publicznego, takie żądanie objęte jest zakresem pojęcia „spraw cywilnych i handlowych” w rozumieniu art. 1 ust. 1 wspomnianego rozporządzenia.
- 36 Z całości powyższych rozważań wynika, że art. 1 rozporządzenia nr 44/2001 należy interpretować w ten sposób, że złożone do sędziego śledczego zawiadomienie o przestępstwie połączone z powództwem adhezyjnym objęte jest zakresem stosowania tego rozporządzenia z tego względu, że jego przedmiotem jest odszkodowanie pieniężne za szkodę podnoszoną przez składającego zawiadomienie.

W przedmiocie pytania drugiego

- 37 Poprzez pytanie drugie sąd odsyłający zmierza w istocie do ustalenia, czy art. 27 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001 należy interpretować w ten sposób, że sprawa jest zawisła w rozumieniu tego przepisu wtedy, gdy do sędziego śledczego złożono zawiadomienie o przestępstwie połączone z powództwem adhezyjnym, mimo że śledztwo w danej sprawie nie zostało jeszcze zakończone.
- 38 Należy przypomnieć, że pojęcia użyte w art. 27 wspomnianego rozporządzenia, w celu określenia zawisłości sporu, powinny być przedmiotem wykładni autonomicznej, przy odwołaniu się do systematyki i celów tego rozporządzenia (wyrok Cartier parfums-lunettes i Axa Corporate Solutions assurances, C-1/13, EU:C:2014:109, pkt 32 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 39 Jednym z celów tego rozporządzenia jest, co wynika z jego motywu 15, unikanie w maksymalnym stopniu możliwości prowadzenia równoległych postępowań i unikanie sytuacji, w której niezgodne ze sobą orzeczenia zapadałyby przed kilkoma sądami mającymi jurysdykcję do rozpatrzenia tego samego sporu. To w tym celu prawodawca Unii Europejskiej postanowił ustanowić tę jasną i skuteczną regulację rozstrzygającą kwestię zawisłości sporu. Z tego wynika, że aby osiągnąć te cele, art. 27 wspomnianego rozporządzenia musi być przedmiotem szerokiej wykładni (zob. podobnie wyroki: Mærsk Olive & Gas, C-39/02, EU:C:2004:615, pkt 32 i przytoczone tam orzecznictwo; a także Cartier parfums-lunettes i Axa Corporate Solutions assurances, C-1/13, EU:C:2014:109, pkt 40).
- 40 Zgodnie ze wspomnianym art. 27 ma on zastosowanie, jeżeli strony dwóch spraw zawisłych przed sądami różnych państw członkowskich są takie same i jeżeli sprawy te mają tę samą podstawę i ten sam przedmiot, przy czym wspomniany przepis nie ustanawia żadnego dodatkowego warunku (zob. podobnie wyrok Gubisch Maschinenfabrik, 144/86, EU:C:1987:528, pkt 14).
- 41 W odniesieniu, w pierwszym rzędzie, do tożsamości stron w rozumieniu art. 27 rozporządzenia nr 44/2001, z wyroków Sonntag (C-172/91, EU:C:1993:144, pkt 19) i de Cavel (120/79, EU:C:1980:70, pkt 7–9) wynika, że prawo do uzyskania naprawienia szkody poniesionej w następstwie zachowania będącego przedmiotem postępowania karnego zachowuje swój charakter cywilny, ponieważ ogólna

systematyka rozporządzenia nie wymaga, by rozstrzygnięcie żądania akcesoryjnego było koniecznie powiązane z rozstrzygnięciem żądania głównego. Tożsamość stron należy pojmować niezależnie od pozycji jednej czy drugiej ze stron w obydwu postępowaniach (wyrok Tatry, C-406/92, EU:C:1994:400, pkt 31 i przytoczone tam orzecznictwo).

- 42 W niniejszym przypadku okoliczność, że wykonywanie uprawnień oskarżyciela publicznego nie należy do kompetencji stron postępowania cywilnego, nie ma wpływu na fakt, że strony te są tożsame z powodami i pozwanymi w postępowaniu wszczętym przed sądem odsyłającym, ponieważ są oni także wymienieni w zawiadomieniu o przestępstwie połączonym z powództwem adhezyjnym, złożonym do sędziego śledczego przy rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen.
- 43 W drugiej kolejności, na podstawie sprawy w rozumieniu art. 27 rozporządzenia nr 44/2001 składają się fakty i przepis prawny, na który powołano się w powództwie (zob. podobnie wyrok Mærsk Olie & Gas, C-39/02, EU:C:2004:615, pkt 38 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 44 W niniejszym przypadku w dwóch równoległych postępowaniach jest bezsporne, że spółki Aertssen twierdzą, że poniosły szkodę ze względu na czyny mające znamiona oszustwa. W tych okolicznościach nie można wykluczyć, że postępowania te mają tę samą podstawę, czego ustalenie należy do sądu odsyłającego w oparciu o analizę całości przytoczonych okoliczności faktycznych i powołanych przepisów prawnych.
- 45 W odniesieniu, w trzeciej kolejności, do przedmiotu sprawy w rozumieniu art. 27 rozporządzenia nr 44/2001, Trybunał wyjaśnił, że jest on równoznaczny z celem powództwa (zob. podobnie wyrok Gantner Electronic, C-111/01, EU:C:2003:257, pkt 25 i przytoczone tam orzecznictwo). To ostatnie pojęcie nie powinno być ograniczone do formalnej tożsamości powództw (zob. podobnie wyrok Gubisch Maschinenfabrik, 144/86, EU:C:1987:528, pkt 7) i podlega szerokiej wykładni [zob. podobnie wyrok Nipponkoa Insurance Co. (Europe), C-452/12, EU:C:2013:858, pkt 42 i przytoczone tam orzecznictwo].
- 46 W niniejszym przypadku jest bezsporne, że spółki Aertssen żądają zasądzenia na ich rzecz odszkodowania tymczasowo oszacowanego na kwotę około 200 000 EUR.
- 47 Tak więc z zastrzeżeniem weryfikacji przeprowadzonej przez sąd odsyłający, wydaje się, że zostały spełnione wszystkie kryteria wymienione w pkt 40 niniejszego wyroku.
- 48 Ponadto należy przede wszystkim przypomnieć, że ustanowiony w rozporządzeniu nr 44/2001 mechanizm rozstrzygający kwestię zawisłości sporu ma charakter obiektywny i automatyczny (zob. analogicznie wyrok Gantner Electronic, C-111/01, EU:C:2003:257, pkt 30) i opiera się na porządku chronologicznym wytaczania powództw (zob. podobnie wyroki: Weber, C-438/12, EU:C:2014:212, point 52 i przytoczone tam orzecznictwo; a także analogicznie A, C-489/14, EU:C:2015:654, pkt 30).
- 49 Następnie należy podnieść, że art. 27 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001 nie zawiera żadnego wyjątku, a zatem dotyczy wszystkich spraw objętych zakresem stosowania tego rozporządzenia. Jak stwierdził Trybunał w pkt 36 niniejszego wyroku, złożone do sędziego śledczego zawiadomienie o przestępstwie połączone z powództwem adhezyjnym objęte jest tym zakresem stosowania.
- 50 Wreszcie, jak przypomniano w pkt 39 niniejszego wyroku, art. 27 rozporządzenia nr 44/200, ze względu na zamierzony cel polegający na unikaniu w maksymalnym stopniu możliwości prowadzenia równoległych postępowań i wydawania niezgodnych ze sobą orzeczeń, musi podlegać szerokiej wykładni. Tymczasem, jeśli dana osoba wniosła powództwo cywilne do sędziego śledczego, wytoczenie takiego samego powództwa przed jakimkolwiek innym sądem innego państwa członkowskiego, czyli powództwa pomiędzy tymi samymi stronami i mającego tę samą podstawę i ten sam przedmiot,

prowadziłoby – w przypadku gdyby stosowanie tego artykułu było wyłączone – do prowadzenia równoległych postępowań i wiązałoby się z niebezpieczeństwem wydania niezgodnych ze sobą orzeczeń, co byłoby sprzeczne ze tym celem.

- 51 W tym zakresie, jak podnosi Komisja Europejska w uwagach na piśmie, nie ma znaczenia okoliczność, że istnieje niepewność co do wyniku śledztwa. Taka niepewność jest bowiem właściwa dla każdego rodzaju zawisłej sprawy, a tym samym dla każdego przypadku, w którym może pojawić się kwestia zawisłości sporu.
- 52 W świetle całości powyższych rozważań na pytanie drugie należy odpowiedzieć, że art. 27 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001 należy interpretować w ten sposób, że sprawa jest zawisła w rozumieniu tego przepisu wtedy, gdy do sędziego śledczego złożono zawiadomienie o przestępstwie połączone z powództwem adhezyjnym, mimo że śledztwo w danej sprawie nie zostało jeszcze zakończone.

W przedmiocie pytania trzeciego

- 53 Poprzez pytanie trzecie sąd odsyłający zmierza w istocie do ustalenia, w jaki sposób należy interpretować art. 27 ust. 1 i art. 30 rozporządzenia 44/2001 w celu ustalenia, w przypadku gdy dana osoba składa do sędziego śledczego zawiadomienie o przestępstwie połączone z powództwem adhezyjnym, od jakiego momentu uważa się, że powództwo zostało wytoczone przed tym sędzią w rozumieniu tych przepisów.
- 54 Po pierwsze należy przypomnieć, że zgodnie z brzmieniem art. 27 ust. 1 tego rozporządzenia, jeżeli sprawa zawisła przed sądami różnych państw członkowskich, sąd, przed który wytoczono powództwo później, z urzędu zawiesza postępowanie do czasu stwierdzenia jurysdykcji sądu, przed który najpierw wytoczono powództwo. Po drugie art. 27 ust. 2 wspomnianego rozporządzenia przewiduje, że jeżeli stwierdzona zostanie jurysdykcja sądu, przed który najpierw wytoczono powództwo, sąd, przed który wytoczono powództwo później, stwierdza brak swojej jurysdykcji na rzecz tego sądu.
- 55 Poza tym, o ile spełnione są wymogi materialne przytoczone w pkt 40 niniejszego wyroku, zawisłość sporu istnieje od momentu, w którym przed dwa sądy różnych państw członkowskich zostały ostatecznie wytoczone powództwa, a mianowicie zanim pozwani mieli możliwość przedstawienia swego stanowiska (zob. podobnie wyrok Gantner Electronic, C-111/01, EU:C:2003:257, pkt 27 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 56 Rozporządzenie nr 44/2001 nie precyzuje, w jakich okolicznościach jurysdykcję sądu, przed który najpierw wytoczono powództwo, należy uważać za „stwierdzoną” w rozumieniu art. 27 tego rozporządzenia (wyrok Cartier parfums-lunettes i Axa Corporate Solutions assurances, C-1/13, EU:C:2014:109, pk 31). Jednakże, jak przypomniano w pkt 48 niniejszego wyroku, przepis proceduralny przewidziany w tym artykule opiera się na porządku chronologicznym wytaczania powództw.
- 57 Artykuł 30 wspomnianego rozporządzenia definiuje w sposób jednolity i autonomiczny moment, od którego przyjmuje się, że powództwo zostało wytoczone, do celów stosowania sekcji 9 rozdziału II tego rozporządzenia, dotyczącej zawisłości sprawy. Na mocy tego artykułu przyjmuje się, że powództwo zostało wytoczone przed sąd albo w chwili, w której dokument wszczynający postępowanie albo dokument równorzędny został wniesiony do sądu, pod warunkiem że powód nie zaniechał następnie podjęcia czynności, do których podjęcia był obowiązany celem spowodowania doręczenia dokumentu pozwanemu albo, jeżeli doręczenie pozwanemu powinno nastąpić przed wniesieniem dokumentu do sądu – w chwili, w której organ odpowiedzialny za doręczenie otrzymał dokument, pod warunkiem że powód nie zaniechał następnie podjęcia czynności, do których podjęcia był obowiązany celem

wniesienia dokumentu do sądu. Przewidziano zatem dwa sposoby wytoczenia powództwa przed sądy krajowe, poprzez złożenie dokumentu wszczynającego postępowanie do sądu lub poprzez doręczenie tego dokumentu.

- 58 W konsekwencji sąd odsyłający musi w niniejszym przypadku zbadać, czy w momencie składania zawiadomienia o przestępstwie połączonego z powództwem adhezyjnym spółki Aertssen podlegały na mocy obowiązującego prawa krajowego obowiązki wcześniejszego doręczenia tego zawiadomienia.
- 59 W braku takiego obowiązku wcześniejszego doręczenia należałoby stwierdzić, że powództwo przed sędzią śledczym przy rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen zostało wytoczone w momencie złożenia do tego sędziego zawiadomienie o przestępstwie połączonego z powództwem adhezyjnym, pod warunkiem jednak, że spółki Aertssen nie zaniechały podjęcia czynności, do których podjęcia na mocy obowiązującego prawa były zobowiązane celem spowodowania doręczenia dokumentu pozwanym. Z postanowienia odsyłającego wynika bowiem, że spółki Aertssen złożyły zawiadomienie o przestępstwie połączone z powództwem adhezyjnym skierowane przeciwko pozwanym, których tożsamość jest znana, a mianowicie przeciwko osobom wymienionym w pkt 11 niniejszego wyroku.
- 60 Ze wszystkich powyższych rozważań wynika, że na pytanie trzecie trzeba odpowiedzieć, iż art. 30 rozporządzenia nr 44/2001 należy interpretować w ten sposób, że w przypadku gdy dana osoba składa do sędziego śledczego zawiadomienie o przestępstwie połączone z powództwem adhezyjnym poprzez wniesienie dokumentu, które zgodnie z obowiązującym prawem krajowym nie musi być doręczone przed jego wniesieniem, należy przyjąć, że powództwo zostało wytoczone w momencie złożenia tego zawiadomienia.

W przedmiocie pytań od czwartego do szóstego

- 61 Na pytanie czwarte nie należy odpowiadać, ponieważ zostało ono przedstawione na wypadek udzielenia odpowiedzi przeczącej na pytanie drugie, na które udzielono odpowiedzi twierdzącej. Mając na uwadze odpowiedzi udzielone na pytania pierwsze, drugie i trzecie, nie należy także odpowiadać na pytania piąte i szóste.

W przedmiocie kosztów

- 62 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (trzecia izba) orzeka, co następuje:

- 1) **Artykuł 1 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych należy interpretować w ten sposób, że złożone do sędziego śledczego zawiadomienie o przestępstwie połączone z powództwem adhezyjnym objęte jest zakresem stosowania tego rozporządzenia z tego względu, że jego przedmiotem jest odszkodowanie pieniężne za szkodę podnoszoną przez składającego zawiadomienie.**
- 2) **Artykuł 27 ust. 1 rozporządzenia 44/2001 należy interpretować w ten sposób, że sprawa jest zawisła w rozumieniu tego przepisu wtedy, gdy do sędziego śledczego złożono zawiadomienie o przestępstwie połączone z powództwem adhezyjnym, mimo że śledztwo w danej sprawie nie zostało jeszcze zakończone.**

- 3) **Artykuł 30 rozporządzenia nr 44/2001 należy interpretować w ten sposób, że w przypadku gdy dana osoba składa do sędziego śledczego zawiadomienie o przestępstwie połączone z powództwem adhezyjnym poprzez wniesienie dokumentu, który zgodnie z obowiązującym prawem krajowym nie musi być doręczony przed jego wniesieniem, należy przyjąć, że powództwo zostało wytoczone w momencie złożenia tego zawiadomienia.**

Podpisy